

הבוסף לשיבת 5

נגיעות מחקר - 24.4.2015

ד"ר איתי אשר, לשכת המדען הראשי, משרד החינוך

הסרת אחריות (disclaimer): המלצת על קריאה של טקסט אין משמעותה שאלו הן עמדותי או עמדת לשכת המדען הראשי. אין גם טענה שממצאי מחקר המצוטטים כאן הם "האמת". כמעט הכל בחינוך שנוי במחלוקת, מה שחשוב זה לרענן את התפיסות כל הזמן ולבחון אותן לאור עדויות.

1. "בית-ספריקציה" של גני הילדים – הפוליטיקאים נגד החוקרים והמחנכים?

בריטניה נמצאת בתוך מערכת בחירות, בה תחום החינוך מקבל מקום מרכזי במצעים ובוויכוח בין המפלגות. פרויקט מיוחד בבלוג החינוך של אוניברסיטת קנטרברי בודק את הנושאים המרכזיים לאור ממצאי מחקר. ד"ר שרה קריסטי יצרה [אינפוגרפיק](#) המציג בצורה חזותית, ידידותית ותמציתית את הויכוח על תפקיד הגן ב"מוכנות לביה"ס". בעוד 97% מהמקצוענים בתחום הגיל הרך חושבים שהתפקידים המרכזיים של הגן קשורים לפיתוח כישורים חברתיים, יכולת להתמודד עם פרידה מההורים, ועצמאות יחסית בענייני עשיית צרכים והיגיינה אישית, קובעי מדיניות מפעילים לחץ מתמשך להכנסת תכנית לימודים מובנית סביב אוריינות שפה וחשבון. קריסטי טוענת כי ממצאי המחקר אינם תומכים במדיניות "כמה שיותר מוקדם יותר טוב", ואף ממליצה להתחיל את החינוך הפורמלי בגיל מאוחר יחסית. יש לציין כי הטענה האחרונה מנוגדת לחלוטין לממצאים ממבחני PISA (ומקורות אחרים), המראים קשר ברור בין השתתפות במסגרות חינוך קדם יסודי ובין הישגים לימודיים בגיל הנעורים (ר' [דו"ח מחקר בנושא של ראמ"ה](#) וגם [כתבה אודותיו](#)). לאינפוגרפיק של ד"ר קריסטי לחצו [כאן](#). מקור המידע – בלוג האוניברסיטה.

2. כיצד מודדים שוויון מגדרי בחינוך?

Eduaction for All הוא מיזם של אונסק"ו העוסק בקידום שש מטרות חינוך ברחבי העולם, בדגש על מדינות מתפתחות. במסגרת המיזם, חוקרות פרופ' אליין אונטרהלטר מיוניברסיטי קולג' בלונדון ופרופ' ג'ואן דג'אגר את סוגיית השוויון המגדרי. לטענתן, עד היום הדיון בנושא התמקד במספרים – שוויון בין מספר הבנים והבנות בכיתה [במדינות מפותחות בד"כ השיח מתמקד באחוז הבנות בלימודים מוגברים של מדעים, טכנולוגיה ומתמטיקה]. שיח זה מתעלם מסוגיות רחבות ולא פחות חשובות הקשורות בשוויון, ובראשן הסוגיה הקשה ביותר למדידה - אלימות על רקע מגדרי המתרחשת בבית הספר. החוקרות מבקשות לקדם קונצנזוס ביחס להגדרה ולמדידה של שוויון מגדרי, על מנת לסייע בתכנון ובהערכה של התערבויות לקידום שוויון. למאמר המלא לחצו [כאן](#). מקור

3. יום חינוך ארוך ותעסוקת נשים – האם להרחיב לכלל האוכלוסייה?

במדינות רבות בעולם מופעל יום חינוך ארוך (יוח"א) בחלק מבתי הספר, בד"כ על פי קריטריונים סוציאקונומיים. מטרות יוח"א בישראל עפ"י נוסח "חוק יום חינוך ארוך ולימודי העשרה, התשנ"ז – 1997" הן מטרות פדגוגיות - שוויון הזדמנויות, הרחבת אופקים, חינוך לערכים ופעילות חברתית. בשנים האחרונות בולטות יותר בשיח הציבורי מטרות כלכליות ולא פדגוגיות כמו הפחתת הוצאות הורים על צהרונים פרטיים או שמרטפות והעלאת הכנסות הורים, בעיקר נשים (השתלבות בשוק העבודה או מעבר ממשרה חלקית למלאה). חוקרים מהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ומרכז המחקר והמידע של הכנסת בחנו את ההשפעה של הפעלת החוק על תעסוקה והכנסה של נשים. החוקרים מצאו כי להחלת יוח"א הייתה תרומה חיובית מובהקת להכנסה השנתית של אימהות, תוספת שנתית של 1,600 עד 2,500 ₪ בממוצע. לא נמצאה השפעה מובהקת על חודשי העבודה של האם בשנה, וההסבר הסביר הוא שהשינוי בהכנסה נבע מהארכת יום העבודה. למרבה הצער, חלק מהממצאים מראים כי דווקא האוכלוסיות החלשות ביותר הרוויחו פחות מהחלת החוק. החוקרים מסכמים כי "ממצאים אלו מלמדים כי יש לשקול שוב את ההנחה שתרומתן של התוכניות להארכת יום הלימודים להגדלת השתתפותן של אימהות בשוק העבודה והכנסת משפחות תהיה גדולה ביותר בקרב האוכלוסיות החלשות ביותר ולכן יש למקד תכניות מסוג זה בהן. המסקנה העולה מהם היא שדווקא בקרב קבוצות אלו השפעתן על המשתתפים האלה מוגבלת, אף כי הם עשויים לתרום להשגתן של מטרות אחרות שחשיבותן אינה פחותה, כגון צמצום פערים וקידום שוויון הזדמנויות... כדי להשיג מטרות הנוגעות לעבודת אימהות דרוש שיתוף פעולה בין גורמים ממשלתיים העוסקים בחינוך ובין אלו העוסקים בשוק העבודה... מנגד, על סמך ממצאי המחקר אפשר להניח כי להרחבת התוכניות להארכת יום הלימודים לכלל היישובים והתלמידים, ובכלל זה תלמידים מקבוצות אוכלוסייה חזקות יותר – כפי שנקבע בחוק יום חינוך ארוך וכפי שתוכנן בהחלטת הממשלה ליישום המלצות ועדת טרכטנברג – היו עשויות להיות השפעות חיוביות ניכרות יותר על עבודתן של אימהות ועל הכנסות המשפחה, ובלבד שתובא בחשבון התאמת איכות המסגרות לציפיות של האוכלוסייה". למחקר המלא באתר הלמ"ס לחצו כאן. מקור המידע – התראת גוגל, שהובילה לכתבה בעיתונות.

4. פערים בין יהודים וערבים בבגרות – הבנות ששברו את הסטטיסטיקה

נעמי פרידמן סוקולר בחנה במחקר בהנחייתו של פרופ' משה יוסטמן מאוניברסיטת בן גוריון את הישגי תלמידים ערבים ויהודים במבחני המיצ"ב ובבחינות הבגרות והצביעה על הבנות במגזר הערבי כאוכלוסייה מצטיינת: "כבר בבחינות המיצ"ב בכתה ח', עולים הישגי החינוך העברי במתימטיקה על אלה של החינוך הערבי... אלא שאצל הבנות הערביות הולך פער זה ומצטמצם במהלך בית הספר התיכון עד כי הישגיהן בבחינות

הבגרות מתקרבים להישגי הבנים בחינוך העברי, ואילו הפער המגזרי בקרב הבנים הולך וגדל. שיעור ההתקדמות של הבנות בחינוך העברי העל יסודי במתימטיקה גדול יותר מההתקדמות של בנים או בנות בחינוך העברי, בעוד ההתקדמות אצל הבנים בחינוך העברי העל יסודי קטנה יותר מההתקדמות בחינוך העברי. ההבדל המגדרי בדפוס הבחירה במקצועות מדעיים דרמטי עוד יותר. שיעור הבנות בחינוך העברי שבוחר במתימטיקה, פיזיקה ומדעי המחשב נמוך ביותר מ-50% משיעור הבנים במקצועות הללו. מאידך בחינוך העברי, יותר בנות בוחרות במקצועות הללו מאשר הבנים איתם הן לומדות. הממצאים פורסמו באתר התכנית לכלכלה וחברה של מכון ון ליר (הטקסט המלא כאן). מקור המידע – דוא"ל מהמכון.

5. על טכניקות יעילות לשיפור הישגים בבתי"ס צ'רטר ועל המחירים שלהן

בארה"ב הולכת ומתרחב ההיקף של פעילות רשתות בתי"ס צ'רטר (בתי"ס פרטיים במימון ציבורי) בשכונות עירוניות מוחלשות, ומתגאות בהבאת התלמידים להישגים נאים במבחנים סטנדרטיים. כתבה בניו-יורק טיימס חשפה טקטיקות שנויות במחלוקת בהן משתמשים בבתי הספר של רשת Success Academy כדי להמריץ תלמידים חלשים להשתפר. לדוגמה, בכיתות נהוג פרסום "טבלאות ליגה" של ציונים אחרי כל בוחן, כאשר התלמידים בעלי ההישגים הנמוכים מסומנים ב"אזור אדום". מערכת העיתון הוצפה בעקבות הכתבה במכתבי הורים, שחלקם היו מלאי שבחים לבית הספר וחלקם תיארו תגובות קשות של ילדיהם ללחץ בו היו שרויים וטענו כי בתי ספר מסוג זה עלולים לפגוע ממש בבעלי לקויות למידה או בילדים שאינם עמידים מספיק מבחינה רגשית. לקריאת המכתבים לחצו כאן. מקור המידע: הבלוג של פרופ' דיאן רביץ.

בתי"ס צ'רטר נזכרים "על הדרך" גם [בכתבה מרתקת על הוראה איכותית](#) שפורסמה במקור ב"גרדיאן" ותרגום שלה פורסם בדה-מרקר (עם כותרת ממש לא מוצלחת). לדעתי, החלק המעניין יותר בכתבה עוסק בקשר שבין ניהול השיח הכיתתי והמשוב ע"י המורה ובין הישגי תלמידים. לדוגמה, מורים שהתאמנו להתאפק ולא לתת לתלמיד הראשון שמצביע את זכות הדיבור, תרמו רבות ללמידה של כלל התלמידים בכיתה.

6. עקרונות ללמידה משמעותית באלגברה

בבלוג של מיזם p21 לקידום ההוראה והלמידה של מיומנויות המאה ה-21 דן ד"ר מאיר בן חור, ממכון ייעוץ אמריקאי הפועל עפ"י שיטתו של פרופ' ראובן פוירשטיין ז"ל, בשאלה כיצד ללמד אלגברה באופן מעמיק. הטקסט יכול להיות מעורר מחשבה גם אם מתמטיקה היא לא התחום שלכם. ייתכן שהעקרונות רלוונטיים לכל תחום בו השגת יכולת טכנית לפתור משימות אינה בהכרח מעידה על הבנה מעמיקה ועל יכולת להשתמש בידע בהקשרים שונים. לקריאת המאמר לחצו כאן. מקור: ניוזלטר p21.

7. מאיפה מגיעה המנהיגות שלנו ומה זה אומר על ניידות חברתית?

"ועדת הניידות החברתית ועוני של ילדים" בבריטניה היא גוף קבוע המייעץ לממשלה וממומן ע"י משרד החינוך, משרד ראש הממשלה ומשרד העבודה. ועדה זו פרסמה לאחרונה דו"ח מחקר ששמו "בריטניה האליטיסטית?" ובו נותח הרקע של כ-4000 דמויות מנהיגות פעילות בפוליטיקה, בעסקים, בתקשורת ובחיים הציבוריים בבריטניה. המחקר הראה לראשונה במספרים את ייצוג היתר של בוגרי בתי הספר הפרטיים הגובים תשלומי הורים גבוהים ("בתי ספר עצמאיים") בקרב שכבת המנהיגות. בבתי ספר אלה לומדים כ-7% בלבד מהתלמידים במדינה, אך בוגריהם מהווים 71 אחוזים מהשופטים הבכירים, 62 אחוזים מקציני הצבא הבכירים, 55 אחוזים ממנכ"לי המשרדים הממשלתיים, 53 אחוזים מהדיפלומטים הבכירים, 50 אחוזים מחברי בית הלורדים, 45 אחוזים מהיו"רים של גופים ציבוריים, 44 אחוזים מרשימת העשירים של הסאנדיי טיימס, 43 אחוזים מבעלי הטורים בעיתונות, 36 אחוזים משרי הממשלה, 35 אחוזים מקבוצת הרוגבי הלאומית, ו-33 אחוזים מחברי הפרלמנט. לטענת מחברי הדו"ח, בעוד שהחברה הבריטית מתייחסת להוגנות ולמריטוקרטיה כערכי ליבה, במציאות ישנה מעט מאד ניידות חברתית, וביחס למדינות אחרות קיים קשר חזק יחסית בין הכנסת ההורים להכנסת ילדיהם כשיגיעו לבגרות. הוועדה מצאה בנתונים אלה עדות נוספת לניידות חברתית נמוכה ולהיעדר שוויון הזדמנויות, ויותר מכך – ראתה סכנה חמורה בכך שהמנהיגות המנהלת את המדינה עלולה ללקות ב"חשיבה קבוצתית" (Groupthink) שאינה מודעת לנקודות מבט אחרות. מה דעתכם? האם תופעה דומה קיימת גם לגבי קבוצה מצומצמת של בתי ספר יוקרתיים (ויקרים) בישראל?

הדו"ח המלא [כאן](#). מקור המידע" בלוג המכון לחקר החינוך, יוניברסיטי קולג' לונדון.

8. מורים ותלמידים ברשתות החברתיות – עוד זירה חינוכית?

מחקרים עדכניים בנושא יוצגו ביום עיון משותף לאוניברסיטת ת"א ומכללת לוינסקי לחינוך, בו ישתתפו גם נציגי המינהל הפדגוגי ומינהל עובדי הוראה. תכנית האירוע [כאן](#).

שבת שלום מלשכת המדען הראשי